

BENAURATS ELS QUI SOFREIXEN PERSECUCIÓ PER LA JUSTÍCIA

per Josep M. ROVIRA BELLOSO
Facultat de Teologia de Catalunya. Barcelona

I. PRELIMINARS

Quan hom planteja un article, és natural cercar els punts de referència metodològica. Fins i tot pot ser bo d'explicitar-los:

Cal un punt de partida bíblic: s'ha d'entendre el que significa *justícia* en el NT.

Cal, en segon lloc, una petita història de la comprensió de Mt 5,10: «Benaaurats els qui són perseguits per causa de la justícia, perquè d'ells és el regne dels cels.»

En tercer lloc, cal la reflexió sapiencial. Hom comença llegint un text bíblic en el context literari, cultural i social de l'època en què aquest text fou escrit (*exegesi*) i acaba, situant-lo en el conjunt de l'*intellectus fidei*.

Dit d'una altra manera: calen la història, la interpretació i la teologia sapiencial.

La fase *històrica* és constituïda per dos nivells: pel punt de partida bíblic que ens oferirà el concepte de *justícia*, i per l'anàlisi diacrònica de la Tradició.

Aquesta fase històrica no s'accontenta d'establir les dades: culmina en un moment *interpretatiu*, hermenèutic. Interpretar equival a entendre i a mostrar amb claredat i relleu les afirmacions de l'Évangeli que són respostes rellevants a les qüestions suscidades per l'actual context religiós i cultural.

El procés acaba en el nivell de la teologia *sapiencial* o *reflexiva* pròpiament dita, que aprofundeix les dades revelades a la llum de tota la divina dispensació, per a assolir *una certa intel·ligència dels misteris*. En definitiva, la reflexió sapiencial permetrà de rebre l'evangeli com a bona notícia personal i eclesial.

N.B. Bibliografia recent i gairebé exhaustiva sobre les Benaurances es troba en F. CAMACHO, *La proclama del Reino*, Madrid, Cristiandad, 1986, pp. 251-275. Cal també remarcar el valor de la ingent obra de J. DUPONT, *Les Béatitudes*, 3 vols. Paris, É. Bibles, 1969-1973.

II. ANÀLISI BÍBLICA

1. «Justícia» segons els Evangelis i els Fets dels Apòstols

Tenint compte de tots els llocs de Mateu (i paral·lels)¹ que contenen el mot, podem establir que la *justícia* és quelcom bàsic: és un atribut de Déu Pare i del seu Regne. Ella penetra també a la terra on comença a acomplir-se en tant que voler de Déu que fa benaurats els qui la sedegen. Per això entren ja en el Regne de Déu els qui deixen la vida per la seva causa.

Més que una virtut, és l'actitud fonamental dels humans quan participen del mode de ser de Déu just. Jesús ha fet visible la justícia de Déu i ha vingut «a acomplir-la» (Mt 3,15). Els seus seguidors cal que la mantinguin com una disposició interior, comunicada per Déu com a distintiu del temps messiànic; no pas com quelcom exterior o legal.

Els Fets dels Apòstols² i el Quart Evangeli³ no aporten dades gaire diferents. Lluc i Joan, amb matisos propis, pensen que el món no es troba en la millor disposició per a rebre i realitzar la justícia de Déu. Per això cal viure deslliurats dels enemics, amb santedat i justícia (Lc 1,75); cal l'acció de l'Esperit per tal que el món resti convençut de la justícia del Messies (Jn 16,8).

2. «Justícia» en les Epístoles paulines

Capítol a part mereix el *Corpus paulinum* i, en especial, l'Epístola als Romans⁴.

1r. La justícia té un sentit més antropològic i més soteriològic que en Mateu. Si Mateu concebia la justícia de Déu talment com un *transcendental* que abasta Déu i l'home, tot indicant un dels atributs essencials de Déu participats per l'home *just*, en canvi *Romans* posa l'accent en aquella qualitat gratuïta en virtut de la qual l'home esdevé agraciat, salvat, «just».

2n. Té també una dimensió molt més polèmica que en els Sinòptics. La justícia pròpia, la justícia de les obres, és l'objectiu atacat en la polèmica.

3r. Això, però, ens fa enllaçar, sorprenentment, amb el que ha ensenyat Mateu: la justícia que ve de la fe en Jesucrist, ve —en realitat— de Déu mateix, que continua essent l'origen i la font de la qual l'home participa gratuïtament. La qüestió de vida o mort per a sant Pau, i per a tot el Cristianisme, és aquesta: només participant d'allò que és bo en Déu, i que Déu mateix ens dona per tal que

1. Mt 3,15; 5,6.10.20; 6,1.33; 21,32; Lc 1,75.

2. Jn 16,8.

3. Ac 10,35; 13,10; 17,31 (cita Sl 9,8s; 96,13; 98,9); 24,25.

4. Rm 1,17; 3,5.21-22.25-26; 4,3.5-6.9.11.13.17.21-22; 6,13.16.18-20; 8,10; 9,30-31; 10,3-6.10; 14,17; 1Co 1,30 (Crist és la nostra justícia); 2Co 3,9; 5,21; 6,7.14; 9,9-10; 11,15; Ga 2,21; 3,6.21; 5,5; Ef 4,24; 5,9; 6,14; (cita Is 11,5; 59,17); Fl 1,11; 3,6.9; 1Tm 6,11; 2Tm 2,22; 3,16; 4,8; Tt 3,5; He 1,9; 5,13; 7,2; 12,11; 11,7; 12,11; Jaume 1,20; 2,23; 3,18; 1,20; 1Pe 2,24; 3,14; (2,20); 2Pe 1,1.5.21; 3,13; 1Jn 2,29; 3,7; Ap 19,11; 22,11.

sigui també bo en nosaltres, podem salvar-nos de la limitació i de la «curvatura» (*curvitas*) d'aquest món.

4t. La justícia és una magnitud lligada a la preparació i a la recepció del Regne de Déu. Per tant, resta també lligada al seu contrari, és a dir, a l'acció del mal en el món, causa de la injustícia i de la impietat, amb les seves seqüeles: tancament a Déu i opressió dels febles.

3. *Breu excursus i síntesi final*

El món real té una qualitat desconcertant: quan explorem els seus camins fins a la fi veiem que hem tornat al punt de partença. O bé hom es troba en un camí perdut. És com si el món, el de la física i el de l'ètica, el cosmològic i l'antropològic, tinguessin una complexió a la vegada limitada i *curvilínia*.

Sant Bernat parlà, en aquest sentit, de la «voluntat torçada» o *curvitas voluntatis*⁵.

Sant Tomàs posarà les coses en el seu punt: cert que la voluntat «pot pecar»⁶; cert que declina de la rectitud si no és regulada per la virtut de l'agent⁷ i, en definitiva, per la voluntat de Déu⁸; cert, però, ja en positiu, que la voluntat «s'ordena naturalment al bé»⁹, el qual, també naturalment, és desitjat per tot home¹⁰. Fins i tot cal dir que si l'home es mou envers el mal és perquè aquest mal s'ha disfressat de bé, ja que la voluntat mai no tendeix vers el mal a menys que hi intervingui algun tipus d'ignorància o d'error en la ment¹¹.

L'home que vol ser just camina, en efecte, entre Escil·la i Caribdis: per una part, els camins torçats d'un món finit, que sembla dotat d'una certa capacitat de rebel·lia contra el que és humà i, d'altra banda, la mateixa voluntat que —malgrat la seva natural bonesa— és torçada pels miratges d'uns béns parcials (o d'uns mals) que es presenten com si fossin el Bé absolut. No és sa exagerar en aquest sentit; no pensar-hi mai, fóra més desassenyat encara.

¿S'entendria la doctrina de sant Pau sobre la justificació per la fe —*per la justícia que ve de Déu*— sense aquesta antropologia realista que travessa Orient i Occident?

Sobre una doble pedra de contrast —la possibilitat del món i de la voluntat de no reflectir la justícia de Déu i la possibilitat que té aquest món de caure com una llosa sobre els qui tenen fam i set de ser justos— apareix clar el concepte de justícia de *Romans*: la justificació per la fe no és res més que la participació de la justícia que ve de Déu, Bé infinit i Sant dels Sants. Participació d'un mode de ser

5. S. BERNAT, *Sermó sobre la conversió VI*; en S. BERNARDO, *Obras Completas*, vol. IV, Barcelona, Casulleras, 1925, p. 189; *De la gracia y del libre albedrío*, c. VI, en *Ibid.*, p. 477.

6. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I q. 63, a. 1, co.

7. *Ibid.*

8. *Ibid.*

9. St. TOMÀS D'AQUINO, *Contra Gentiles* IV 22.

10. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I q. 62, a. 1, co.

11. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I-II q. 77, a. 2, co.

que, primàriament, és propi de Déu i que, en la gràcia de la fe, arribarà a ser propi de l'home. Tornem, per tant, a l'ensenyament de l'evangeli de Mateu: la *justícia* és també per a Pau una qualitat del ser de Déu que es fa nostra «en la gràcia de la fe».

Mode de ser de Déu; realitat pregona del seu Regne; mòbil de l'actuar dels justos —la seva «lleï» interior— la justícia que ve de Déu és destinada a «omplir la terra» per l'acció/passió del Messies i dels seus seguidors.

III. BREU HISTÒRIA DE LA COMPENSIÓ DE Mt 5,10

Em proposo no tant seguir la història cronològica de la interpretació de Mt 5,10, sinó agrupar el pensament de Pares i teòlegs de l'Església en una sèrie de «famílies intepretatives». Els eixos que d'una manera natural poden estructurar la nostra mirada són precisament les tres articulacions que constitueixen la darrera benaurança:

A. La benaurança i els benaurats.— B. Patir persecució per causa de la justícia.— C. La rebuda del Regne de Déu, com a fruit.

A. LA BENAURANÇA I ELS BENAURATS

1. *La benaurança com a participació de Déu*

Orígenes té molt clar que Déu és el cim i la font de la benaurança¹². Concep el món com una sèrie de nivells o estrats —més elevats, més baixos— en els quals els éssers racionals s'aproximen o s'allunyen lliurement de la participació de Déu. De Déu ve la benaurança. La *llibertat*, però, ens hi pot atansar o allunyar¹³.

La Benaurança és pensada per Orígenes com un estat primigeni i suprem propi de Déu, que Ell vol comunicar als homes divinitzats. La felicitat serà assolida quan Déu, que posseeix la perfecta i incorruptible benaurança, sigui «tot en tots»: «expressió que designa la perfecció de la benaurança»¹⁴: tot ell en tot l'home.

Hom, però, pot decaure d'aquest estat¹⁵.

Explicar la desigual benaurança dels éssers racionals sense atribuir-la a un Déu injust era per a Orígenes un enigma tan difícil com ho és per a nosaltres el problema del mal. També Orígenes havia de mostrar que Déu no és còmplice injust d'aquelles desigualtats. La dificultat, com en el problema del mal, rau en el fet

12. ORÍGENES, *Peri Archôn* I 5,3; en *Tractat sobre els principis*, Traducció i edició a cura de Josep RIUS-CAMPS, Barcelona, Laia, 1988, p. 120.

13. ORÍGENES, *Peri Archôn* I 5,4; *Tractat*, 122-123.

14. ORÍGENES, *Peri Archôn* III 6,2; *Tractat*, 337. L'estat suprem i primigeni, propi de Déu, en *Peri Archôn* I 6,2; *Tractat* 131; II 1,12; *Tractat* 269; III 5,4; *Tractat* 328.

15. ORÍGENES, *Peri Archôn* I 6,2; *Tractat* 132.

que cal atribuir a Déu la iniciativa pròpia del Creador en disposar la realitat, el grau i la condició de tots els éssers.

Orígenes mostra que en Déu no hi ha injustícia a base de posar tot l'èmfasi en la llibertat de l'home. Tan decisiu és el seu paper, que Orígenes imagina una *etapa de preexistència* en la qual les criatures racionals fan un ús inicial de la seva llibertat, en virtut de la qual *decauen* de la benaurança primigènica —igual per a tots— o bé la *mereixen*¹⁶.

Així explica Orígenes les desigualtats dels éssers racionals en l'actual ordre del món, volgut i realitzat per Déu *just*; així explica també l'enllaç entre *benaurança* i *justícia*.

2. *Les Benaurances, promeses i benediccions de Déu*

La Carta de Policarp als Filipencs, al començ del s. II, és de segur el primer escrit no bíblic que cita Mt 5,10:

«Recordem el que va dir el Senyor a tall d'ensenyament: “No judiqueu, per tal que no sigueu judicats; perdoneu i sereu perdonats...”. I: “Benaurats els pobres i els qui sofreixen persecució per causa de la justícia, perquè d'ells és el regne de Déu”.»¹⁷

Policarp cita aquests fragments del Sermó de la Muntanya, perquè *està escrivint sobre la justícia*¹⁸, i vol remarcar que el qui viu perseguit injustament és beneït per Déu i viu en la justícia [de Déu].

En efecte, la primera i la darrera benaurança formen part del tema de la justícia que ve de Déu, és a dir, que se'n dona «per voluntat de Déu i per mitjà de Jesucrist»¹⁹, no pas pel mèrit de les obres.

Policarp no concep les Benaurances com una *super-llei* que Déu dona o com un mèrit que l'home adquireix, sinó que les situacions indicades en les Benaurances són *signes visibles de la vida amagada en Déu*: el just, justificat per la fe, viu en la justícia de Déu i és beneït per Ell.

La benedicció divina no és purament verbal. Ella implica el compromís de Déu mateix. Implica la promesa, d'acompliment gradual i progressiu, de fer benaurats els homes, fins a l'acompliment de la benaurança eterna. La triple implicació —benedicció-promesa-acompliment— és vista com a fonamental pels teòlegs i biblistes actuals²⁰.

16. ORÍGENES, *Peri Archôn*, I 6,2; *Tractat*. 130. La preexistència en què hi havia un estat d'igualtat té a veure amb la *dejecció* o degradació posterior d'aquells éssers que no han participat de l'impuls del Crist i del seu seguici envers el Pare que serà tot en tots: III 5,4-6, *Tractat* 327-331.

17. POLICARP, *Carta* II 2; en D. RUIZ BUENO, *Padres Apostólicos*, Madrid, BAC, 1950, p. 663.

18. POLICARP, *Carta* III 1, p. 663.

19. POLICARP, *Carta* I 3, p. 662.

20. Veure, p. ex., J. SCHNIEWIND, *Il Vangelo secondo Matteo*, Brescia, Paideia, 1977, p. 77; F. CACHO, *La proclama del reino*, Madrid, Cristiandad, 1986, p. 18.

3. *Les Benaurances com a virtuts*

En el seu matisat *Tractat sobre l'Evangelí de sant Lluc*, sant Ambrós considera les Benaurances com a virtuts. Les quatre de Lluc i les vuit de Mateu apareixen en la mentalitat d'Ambrós agermanades a les quatre virtuts cardinals o bé al nombre místic que és el vuit: l'octava, que representa la «summa de totes les virtuts» o, com dirà Agustí, la festa després del setè dia: la Resurrecció de Jesús, que és símbol de la total regeneració de l'home²¹.

Cal precisar encara: la darrera benaurança correspon a la *fortalesa*, ja que «la consumació consisteix a patir amb fortalesa»²². Així emergeix la figura de Crist, l'home *virtuós* per essència: el just que «ha escollit el sofriment a fi de morir per nosaltres»²³. Els seguidors de Crist conreen les virtuts de manera semblant:

«El qui sofreix persecució, en el combat suprem, és provat per l'adversitat, a fi de ser coronat després d'haver "lluïtat segons la llei" (2Tm 2,5). Tals són els graus de les virtuts per mitjà de les quals podem pujar del més baix fins al cim»²⁴.

Dit en negatiu: qui no camina segons la voluntat de Déu, indicada en les Benaurances, es fa inhàbil per a participar del mode de viure de Jesús. Així passa al qui és ric en paraules i pobre en virtut²⁵.

4. *Les Benaurances com a forma de vida*

Per a Sant Ireneu les Benaurances són, certament, una forma de vida:

El qui, obert a Déu, viu les situacions previstes en les Benaurances és agradable a Déu, perquè esdevé del tot semblant a la manera de ser del seu Fill (i, per tant, del mateix Pare). Per això mateix és declarat benaurat per Déu. I ho és!

«Quan David era perseguit a causa de la justícia per Saül i, fugint del mateix Saül, no va pas venjar-se dels seus enemics, va ser agradable a Déu.»²⁶

Aquest estat de «benaurança», equivalent a la llibertat cristiana, és una forma de vida, en la qual hom és pobre, senzill i mansuet, capaç de plorar amb els qui ploren, misericordiós, pur, pacificador, famolenc de justícia i de la vinguda del

21. St. AGUSTÍ, *De Sermone Domini in Monte, Libros duos*, Corpus Christianorum, 1967, Series Lat. XXXVI, pp. 12-13.

22. St. AMBRÓS, *Tratado sobre el Evangelio de san Lucas V 67*; en *Obras de san Ambrosio*, BAC, Madrid, 1966, p. 262: «Aquí tens la fortalesa, però no pas aquella que mereix l'odi pel crim comès, sinó la que pateix persecució per la fe... Per tal que sàpigues que la perfecció de la fortalesa és el sofriment.» L'equivalència entre virtuts cardinals i benaurances, en V 49, p. 254; V 62, p. 260.

23. St. AMBRÓS, *Lucas V 59*, p. 258.

24. St. AMBRÓS, *Lucas V 60*, p. 259.

25. St. AMBRÓS, *Lucas V 70*, p. 263.

26. St. IRENEU, *Adversus haereses IV 27, 1*; en IRENÉE DE LYON, *Contre les Hérésies*, Paris, Cerf, 1985, pp. 495-496.

Regne, incomprens, i fins i tot perseguit. Ben a l'inrevés de la famosa *ὕπερηφανία*: l'orgull assenyalat per Mc 7,22.

Hilari de Poitiers dibuixa ja en el seu *Comentari a sant Mateu* les Benaurances com a forma de vida, segons la qual

«estimem que totes les coses són comunes a tots; no ens corromp ni l'esplendor insolent de la pompa del segle, ni l'ambició de la glòria inconsistent, sinó que estem subjectes a Déu i, pel que fa a la comunitat de vida, ens manté la caritat de la vida comuna envers tots»²⁷.

5. *Les Benaurances són també imperatius*

El mateix Hilari afirma que, de la Muntanya estant, Jesús proclama els preceptes de la vida celestial²⁸. També Agustí, en el seu *Comentari al Sermó del Senyor en la Muntanya*, diu que Jesús va anunciar els «preceptes majors relatius a la justícia»²⁹. Aquestes afirmacions dels Pares no han de fer que imaginem el Sermó de la Muntanya com una *super-llei*³⁰. És tota una altra cosa, com estem veient en aquesta mirada cumulativa.

En les Benaurances, Déu ha proclamat *que és el que vol i quin és el seu compromís* per tal que l'home esdevingui semblant a Ell, pel fet de fer seus els mateixos valors que Déu té i estima, encara que el món no els compregui.

En tant que manifestació del que Déu vol —que el Regne sigui dels pobres— les Benaurances esdevenen una manifestació almenys implícita del voler de Déu sobre el cristià i, per tant, tenen una dimensió *imperativa*.

Sant Joan Crisòstom fa l'itinerari següent:

Els homes són benaurats quan són perseguits *a causa de la justícia*. Ben entès que «per justícia se sol entendre: tota la virtut o l'amor a la saviesa de l'ànima»³¹. És a dir: «A causa de la virtut, per ajudar els altres; per la religió: εὐσεβείας.»³²

A partir d'aquí, hom pot considerar les Benaurances com a *imperatius*. Almenys se'ns fa palès el següent imperatiu diví: *Cal lliurar vida per causa de la justícia*.

Primàriament, per tant, les Benaurances són estats de vida, formes de vida del Crist. Secundàriament, esdevenen criteris i imperatius de vida humana:

«Benaurats seràu quan us insultin i persegueixin i diguin qualsevulla paraula dolenta, mentint contra vosaltres per causa meua. Alegreu-vos i estigueu contents». Per exemple, quan us diguin bruixots, impostors, malignes i qualsevol cosa per l'estil, "benaurats de vo-

27. St. HILARI DE POITIERS, *Commentarius in Matthaeum* IV 1; PL IX 932.

28. St. HILARI DE POITIERS, *Commentarius*; PL IX 931.

29. St. AGUSTÍ, *De sermone*, p. 2.

30. Per a estudiar la relació entre el Sermó de la Muntanya i la Llei, en R. BULTMANN, *Teología del Nuevo Testamento*, Salamanca, Sígueme, 1981, pp. 111-139; 314-325; 631-660.

31. JOAN CRISÒSTOM, *Homilies sobre sant Mateu*, 15,4; en *Obras de san Juan Crisóstomo. Homillas sobre san Mateo* I, Madrid, BAC, 1955, p. 281.

32. *Ibid.*

saltres", diu el Senyor. És que es pot donar un gènere de novetat més gran que el d'aquests *imperatius* (ἐπιταγμάτων)?»³³

Imperatius, més que no pas Llei... Quan Déu proclama que els pobres, els perseguits, etc., són benaurats, hi ha, almenys implícitament, una manifestació clara de la voluntat divina, la qual *cal* descobrir i seguir, *mentre hom es deixa endur per aquesta mateixa voluntat divina*, tal com apareix expressada en les Benaurances.

Els espirituals han mostrat de quina manera suau i efectiva el mateix voler diví ens portarà a pobresa, a persecució, a menyspreu per a conduir-nos, en definitiva, a glòria. Així sant Ignasi de Loiola³⁴.

6. Dimensió eclesial de les Benaurances

Podem tornar a sant Ireneu. Per a recollir d'ell quelcom essencial: el subjecte que realitza l'esperit de les Benaurances no és solament l'individu seguidor de Crist. Ho és l'Església, visibilitat de Crist per la presència de l'Esperit Sant en el Cos eclesial. Segons Ireneu, l'Església retroba la seva integritat pròpia quan el mateix Esperit que animà els Profetes, en altre temps perseguits, reposa sobre d'ella:

«Solament l'Església suporta pròpiament l'oprobri dels qui pateixen persecució per la justícia, sofreixen tota mena de turments i són enviats a la mort per l'amor de Déu i la confessió, del seu Fill. Ella tothora és mutilada, ella fa créixer sobre el camí els seus membres i retroba la seva integritat, ensems que la seva imatge.

A ella li passa com als antics profetes, que van sofrir persecució segons la dita del Senyor. Perquè el mateix Esperit, encara que d'una manera nova, reposa sobre d'ella; ella pateix persecució per part d'aquells qui no reben pas la Paraula de Déu.»³⁵

Aquestes paraules obren un ample marc de comprensió: fan entendre que solament una comunitat plena de fe i d'amor, solament una Església confessant de paraula i d'obres (que ha rebut la Paraula de Déu i la posa en pràctica) pot fer front a tota l'extensió i a tota la intensitat de la *injustícia que amenaça i oprimeix el món*, segant la vida i la llibertat dels homes.

33. *Ibid.* Joan Crisòstom anomena manaments (ἐντολή) i preceptes (ἐπίταγμα) la situació d'aflicció assenyalada per la Benaurança sobre el plorar i sobre la persecució per causa de la justícia 15,2; 15,3; pp. 274-275. Aquests manaments «pesats i ardu» tenen les consolacions correlatives promeses per Déu mateix.

34. St. IGNASI DE LOIOLA, *Exercicis espirituales, 3ª humildad*, de «tres maneras de humildad» (2ª Semana).

35. St. IRENEU, *Adversus haereses* IV 33,9; pp. 519-520.

7. *Les Benaurances com a dons de l'Esperit*

Les Benaurances són els *actes* que corresponen als *dons* de l'Esperit. Sant Tomàs tracta especialment de les Benaurances en la *Summa Theologiae* I-II q. 69. De manera sorprenent, les situa —retent tribut al seu nom llatí— en el mateix nivell que la *beatitudo*, que és «el darrer fi de la vida humana». En això segueix segurament Orígenes. Una sèrie de sil·logismes abreuats³⁶ el porten a establir la seva tesi fonamental: les Benaurances són els *actes* corresponents a les *virtuts* i, encara amb més propietat, els *actes* correlatius als *dons de l'Esperit Sant*.

D'aquesta manera, les Benaurances apareixen com «quelcom de perfecte i excel·lent», més encara que els fruits de l'Esperit³⁷. No cal dir que resten encara més per sobre que els dictats d'una simple Llei: d'un *Moisés al quadrat*.

En efecte, les Benaurances són els actes propis dels dons gratuïtament infosos per l'Esperit Sant. Són actes que superen el nivell de la raó³⁸, situats com estan en el nivell de la més perfecta activitat: la que correspon als dons de l'Esperit, més que no pas a les virtuts humanes³⁹. Ambrós emparentava les Benaurances amb les virtuts cardinals. Sant Tomàs va més enllà: les entén com a *operationes donorum*.

B. PATIR A CAUSA DE LA JUSTÍCIA

1. *Els antics*

En aquest punt, Ireneu pensa de la mateixa manera que Agustí o que Màxim el Confessor. Per aquest darrer, els qui pateixen persecució per la justícia són agradables a Déu i feliços no sols pel fet material de *patir* sinó pel fet material i espiritual de patir per la *justícia*⁴⁰.

Durant un temps es pensà que Mateu perdia de vista el realisme i que, fins i tot, podia donar peu a l'alienació quan parlava dels «pobres segons l'esperit». Ara es comença a veure que aquest complement propi de Mateu —«segons l'esperit»— no és un afegitó idealista o irreal, sinó la integració dels aspectes exterior (la situació de despullament o de persecució) i interior (la llibertat d'esperit; l'alegria) que constitueixen l'home nou, creat en Crist Jesús. Agustí ho aclareix en la línia ireneana:

36. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I-II q. 69, a. 1, co. Veure *Index thomisticus, Concordantiae*, vol. III, p. 163.

37. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I-II q. 69, a. 1, ad 1um.

38. St. Tomàs considera que les realitats que pertanyen a la vida contemplativa són o bé la mateixa benaurança final o bé la seva incoació (I-II q. 69, a. 3, co). Per això estan per sobre de la vida voluptuosa, no pas benaurada (*ibid*), i fins i tot per sobre de la raó (I-II q. 69, a. 1, co: *ad quam ratio non sufficit, sed in eam inducit Spiritus Sanctus, ad cuius obedientiam et sequelam per dona perficimur.*)

39. St. TOMÀS D'AQUINO, *Summa Theol.* I-II q. 69, a. 1, ad 1um.

40. MÀXIM EL CONFESSOR, *De charitate centurii* III; PG XC 1030-1031.

«Són veritables màrtirs aquells a qui el Senyor diu: “Benaurets els perseguits per la justícia, perquè d’ells és el regne dels cels”. Per tant, no es tracta dels qui pateixen persecució a causa de la seva iniquitat, o per haver trencat de manera impia la unitat cristiana. Són veritables màrtirs els qui pateixen per la justícia... El mateix Senyor estava crucificat amb els lladres: la passió els unia; la causa del patir els separava.»⁴¹

Màxim el Confessor insisteix en la mateixa idea, i ho fa posant l’element «interior» o «espiritual» en connexió amb el mode de fer de Crist:

«El món té molts pobres d’esperit però no són tal com convé. En té molts que pateixen persecució però és pel fet que són de conducta immoderada i desordenada. Solament són benaurets els qui pateixen *a causa de Crist i segons la manera de fer de Crist...* De manera que no són benaurets perquè fan o pateixen això (ja que aquells als quals em referia ho fan) sinó els qui ho fan i ho pateixen a causa de Crist i a la manera de Crist»⁴².

El Senyor no ens diu: «Col·loqueu-vos en una situació d’aflicció per tal d’acomplir la meua voluntat.» Les Benaurances, com a «sentir» de Déu, ofereixen el següent matís: «deixeu-vos endur per la voluntat de Déu, que ell us col·locarà en una situació de solidaritat i de benaurança, en la qual sereu feliços encara que patiu».

Per causa de *la* justícia, amb l’article determinat, indica que es tracta de la justícia específica de l’Evangeli (la que hem analitzat en la part bíblica). En una sola paraula, aquella justícia que és Crist:

«Omnia pro Christo pati pronus affectus est, quia Ipse justitia est», diu Hilari⁴³.

«Quan Crist està en causa, hom ha d’optar per la persecució», deia Jeroni amb la seva cantelluda lleialtat⁴⁴, que d’altra banda distingeix sense idealismes el pur fet material de patir i la justícia benaurada que és el Martiri:

«Molts pateixen persecució pels seus pecats i no són justos. Simultàniament considera, però, que la vuitena benaurança acaba en el martiri que és la veritable circumcisió.»⁴⁵

41. St. AGUSTÍ, *Epistola* 185,2.9; PL XXXIII 796. També Ireneu (*o.c.*, pp. 519-520) assimila la persecució per la justícia i el martiri. En el mateix sentit, vegeu St. BERNAT, *Sermó 1er. en la Festa de Tots-Sants*, 15; en *Obras Completas de San Bernardo* II, Barcelona, Casulleras, 1925, p. 166.

42. MAXIM EL CONFESSOR, *De charitate*, PG XC 1031. Màxim no insinua: farem per manera de ser perseguits i, així, acomplirem la voluntat de Déu. Màxim suggereix: em deixaré prendre per la voluntat de Déu i, així, seré configurat a Crist i actuaré mogut per ell (a causa del seu nom), cosa que em portarà a ser misericordiós i a patir persecució per la justícia. Aquest és el veritable *ordo amoris* de les benaurances!

43. St. HILARI DE POITIERS, *Commentarius in Matthaeum* IV 1; PL IX 934.

44. St. JERONI, *In Matthaeum*, Corpus Christianorum I, Series Latina, p. 473.

45. St. JERONI, *Ibid.*, p. 462.

2. Els moderns

a) Julius SCHNIEWIND: Els homes que anhelan Déu —que tenen fam i set de ser justos⁴⁶— han rebut d'Ell la *promesa* de ser saciats⁴⁷. Schniewind observa que tant el text de les Benaurances com el del Quart Evangeli tenen la mateixa estructura: d'*esperança*, per part dels homes afamats i perseguits per la justícia, i de *promesa*, per part de Déu que, per l'acció del Messies perseguit com a Just, satisfarà la set, donant l'Esperit sense mesura⁴⁸.

En ambdós casos el subjecte de la benaurança són els «homes que esperen una justícia donada per Déu»⁴⁹. Quan serà complerta la promesa? Schniewind apunta resoltament a l'acompliment en l'Escatologia:

«L'esperança, en realitat, es gira envers *el judici final de Déu*: els seus destinataris són les files dels pobres i dels miserables de Déu que reben satisfacció enfront de tots els opressors.»⁵⁰

Schniewind no exclou que el judici final s'anticipi ja en l'*ara i aquí* dels homes oprimits injustament per les «forces demoníques»⁵¹. Però tampoc no ho afirma explícitament. Avui, els lectors de les Benaurances entenem normalment que el judici final de Déu, que estableix la benaurança per als qui sofreixen (unit a l'acció solidària i «sinèrgica» de tots els qui tenen fam i set de justícia) incideix d'alguna manera ben real en la vida de l'injustament oprimat, tot i que roman l'esperança en la plenitud final.

L'il·lustre biblista, però, sembla entendre que l'acció de Déu es tradueix simplement en una vida humana viscuda en el sofriment i en l'esperança, que constitueixen per a Schniewind els dos eixos de la vuitena benaurança:

«Si els humils esperen la senyoria de Déu —el seu consol i la seva justícia— això significa que són perseguits constantment, i precisament pel fet de ser justos.»⁵²

Pessimisme? Influx de la *theologia crucis* viscuda sempre a fons en el protestantisme? ¿Experiència que els «dies del Messies han d'anar precedits d'un darrer període de gravíssims sofriments»⁵³, cosa ben certa? Segurament la resposta encertada consisteix a reconèixer que una mateixa veritat de fons pot expressar-se en formes que indiquen èpoques i sensibilitats diverses.

b) Guiu M. CAMPS: L'esquema que presenta dom Guiu Camps és lineal i sòlid:

* La justícia és el viure segons l'*Evangeli*, que l'home rep de Déu com un do.

46. J. SCHNIEWIND, *Il Vangelo secondo Matteo*, Brescia, Paideia, 1977, p. 83.

47. Is 55,1; Sl 42,4; Ba 2,18.

48. Jn 4,13; 7,37; Ap 21,6; 22,17.

49. J. SCHNIEWIND, *Ibid.*

50. J. SCHNIEWIND, *Ibid.*

51. J. SCHNIEWIND, *Ibid.*

52. J. SCHNIEWIND, *Il Vangelo*. 91.

53. J. SCHNIEWIND, *Ibid.*

* Aquesta vida té un preu, segons el paradigma del llibre de la Saviesa 2,10-24: la vida del just, obrint camí com una proa de vaixell a través del mal del món, crea onades d'odi i de persecució⁵⁴.

* La reacció del just és la *joia* davant la persecució. En efecte, els deixebles del Just perseguit (Jesús), no sols pensen en la recompensa⁵⁵, sinó en el goig de ser els successors dels Profetes que predicaren el nom de Déu al Poble⁵⁶.

* La justícia que brolla de l'Evangelí és essencial perquè la bona nova esdevingui Bona Notícia real per als pobres. Per això la Bona Nova del Regne és la justícia del Regne de Déu.

El realisme de dom Guiu Camps s'equilibra amb l'espiritualisme, ja que la justícia és fonamentalment «la gràcia del perdó de Déu»⁵⁷. El perdó dels pecats, que refà i saneja els cors, esdevé així la Llei de la Nova Aliança.

c) Josep M. BOVER: Els subjectes de la darrera benaurança són els *injustament perseguits*. Ells tenen, ja ara, el dret de ciutadania del Regne messiànic i, en el Regne dels cels, la benaurança eterna. Bover entén que la promesa de vida eterna té un acompliment «principalment escatològic i celest»⁵⁸.

El Messies és el gran perseguit. David i els Profetes de l'AT van prefigurar les persecucions que havia de patir. En el NT, He 11,4-40 dóna compte del testimoni de fe que van donar els predecessors del Messies en ser perseguits. D'aquí en treu Pau la regla general: «Els qui voldran viure pietosament, en Crist Jesús, patiran persecució» (2Tm 3,12). També en 1Pe 4,14, ressona la vuitena benaurança: «Si sou ultratjats en el nom de Crist, benaurats vosaltres, ja que l'Esperit de la glòria —que és l'Esperit de Déu— reposa sobre vosaltres.»

Per a Bover, el conjunt de les Benaurances «presenta els trets característics del ciutadà ideal en el Regne messiànic»⁵⁹. El *just benaurat* és l'«ideal admirable de la més alta perfecció moral que mai s'hagi ofert a l'home: és l'ideal de la santedat i de la perfecció cristiana»⁶⁰.

Aquesta finalitat, expressada en termes de santedat, configura les Benaurances: cada una d'elles consta de dos elements: la *situació aflictiva* i la *disposició moral*⁶¹. Aquesta segona és, per a Bover, la que té més importància. No en va som en una època —mitjans anys quaranta— en què les dimensions d'introspecció i d'intimitisme assoleixen un peculiar primer pla en la religió, tot situant el principal camp del dinamisme messiànic —«de la justícia del regne de Déu»⁶²— en el camp de la interioritat.

54. G. M. CAMPS, *Evangelí segons St. Mateu*, en *La Bíblia*, XVIII, Montserrat, Monestir de Montserrat, 1963, p. 89.

55. Ac 5,41.

56. Mt 10,41; 23,34.

57. CAMPS, *Mateu*: Mt 1,21; 9,2-8; 26,28.

58. J. M. BOVER, *El Evangelio de san Mateo*, Barcelona, Editorial Balmes, 1946, p. 113.

59. BOVER, *Mateo* 114.

60. BOVER, *Mateo* 115. 117.

61. BOVER, *Mateo* 114.

62. BOVER, *Mateo*. Vegeu, però, l'amplada de mires del P. Bover: Si bé la justícia messiànica és, sobretot, la disposició interior constituïda per la fam i set de justícia (p. 114), per altra banda, la «jus-

Hom ha d'afirmar el primat de la conversió interior. El que cal afirmar simultàniament és una veritat «antiga»: «el camp és el món» (Mt 13,38a). El camp on es deplega la força de la justícia messiànica és tota la interrelació humana, on juga la decisió personal i el conjunt dels condicionaments.

Finalment, Bover entén la justícia evangèlica com un arc que abasta tot el que és just i bo als ulls de Déu. El conjunt del seu beneplàcit: la perfecció moral, la justícia commutativa, els drets humans... «És l'ordre moral en tota la seva integritat i perfecció.»⁶³

d) Isidre GOMÀ: També el comentari de Gomà és molt clar. Està centrat en la persona del just que sofreix per Crist, més que en la força de la justícia de Déu, alliberador dels oprimits, desplegada en el món:

* La darrera benaurança promet la felicitat pel just perseguit. Això ja ho havia dit l'Antic Testament⁶⁴.

* Allò que és pròpiament nou en les Benaurances és el *motiu* de la persecució: *a causa del Fill de l'home*, o —com dirà el mateix Jesús— «per mi», «pel meu nom». *La causa de Jesús esdevé així el centre de la vuitena benaurança*⁶⁵.

* *L'alegria en el sofriment* és també una línia genèrica que, arrencant de l'AT arriba a 2Co 1,5 i a Col 1,24. Allò que és específic del NT és patir amb goig l'oprobri de Crist⁶⁶; ser crucificat amb Crist⁶⁷. L'aportació decisiva de Gomà rau, per tant, en aquest nexxe estretíssim del benaurat amb la persona mateixa del Crist.

* Correlativament, el goig messiànic —que no solament esdevé *en* ser perseguits, sinó *pel fet* de ser perseguits— és el senyal de la presència alegre i gloriosa de les Noces de l'Anyell, és a dir, de la nova i eterna Aliança de Déu amb la humanitat:

«Alegrem-nos i exultem i donem-li glòria, perquè ha vingut l'hora de les Noces de l'Anyell. La seva Esposa ja està preparada. Em diu encara: "Escriu: feliços els qui són convidats al banquet de les Noces de l'Anyell".»⁶⁸

tícia» evangèlica té plenitud de sentit i abasta «tot el que és just i bo als ulls de Déu», des de la perfecció moral i la santedatd personal fins als drets humans. Més encara, Bover no identifica mai les benaurances ni amb les impositcions, ni amb els preceptes, ni tan sols amb els consells (p. 117). Ell parla de l'*esperit de les Benaurances* (p. 118) que té d'envair-ho tot, si volem ser fidels al Messies Jesús.

63. BOVER, *Mateo* 114.

64. I. GOMÀ, *El Evangelio según san Mateo*, I, Madrid, Marova, 1966, 238-242. Pel que fa a l'AT, veure el tema del just perseguit en Sa 2-5 i en 2Mc 6-7.

65. GOMÀ, *Mateo*. Aquest és un dels punts eminents de l'exegesi de Gomà: l'assimilació del *just* a la persona del Crist.

66. *Ibid.* L'oprobri i l'improperi soferts per JC: en He 11,26; 12,4; 13,13.

67. *Ibid.*, El tema de ser crucificat amb Crist, a part de Fl 2-3, apareix en 1Pe 2,20; 3,14; 4,14.16.

68. Ap 19,7-9.

Per aquest camí hom descobreix que, entre la resignació i la lluita de classes (pura i dura), hi ha la creativitat humana de l'Evangeli. És fruit de la gràcia de Déu i de la llibertat de l'home que cerca camins constructius allà on els senders semblen acabar-se.

És llavors que apareix el misteri de la Creu de Crist en la seva dimensió activa, com a «motor» de la convivència:

«En la civilización de la violencia, Dios es crucificado siempre. Es crucificado allí donde es crucificado el hombre inerme, manso, pacífico, misericordioso, pobre; en suma, el hombre de las Bienaventuranzas.»⁷²

Ara bé el qui «deixa la vida» per causa de la justícia i, en definitiva, per causa de Crist, obre un camí nou, just i fecund en el món injust, oprimint, pecador.

Sí que cal un determinat tipus de lluita per tal d'abaixar els obstacles que impideixen la pau: la convivència reconciliada i pacífica. Però no pas tota lluita porta a aquest estadi superior.

La lluita que duu a la justícia i a la pau no és certament la lluita cruenta i mecanicista que, com un mirall reproduceix la injustícia, només que invertint la situació dels oprimits que passen a opressors i viceversa. La lluita humanitzadora del Servent, Messies i Fill, és la lluita pacífica en què hom deixa la pròpia vida.

Aquesta és l'acció que «aboleix l'enemistat» i destrueix els murs de separació que divideixen homes i pobles⁷³. Els cristians, amb el testimoni de l'evangeli i de l'experiència pròpia, podem ben bé creure-hi, en aquesta possibilitat d'obrir camins pràctics vers el Regne de Déu. La Creu, com a pas envers la vida, no és tan sols objecte de consideració pietosa. És una veritable *filosofia de l'acció* dels seguidors de Crist.

Calen dues conclusions breus i clares:

1. Des d'una perspectiva no gens exclusiva, hem contemplat les Benaurances, especialment la darrera, *cumulativament*: com a forma de vida de l'home endut per l'Esperit, que participa de la justícia de Déu; com a promesa de felicitat plena, ja incoada ara; com a actes de les virtuts i com a operacions corresponents als dons de l'Esperit; com a obediència a l'imperatiu de Déu; com a forma eminent de viure en Crist i en l'Església, fins a arribar al martiri.

Aquesta visió no ens fa oblidar que les Benaurances són la declaració autoritzada del Fill de Déu que afirma on és la veritable felicitat que Déu promet de concedir als qui, per la seva causa, van deixant la vida i assoleixen un mode de ser i de fer segons el seu Esperit.

2. Específicament, la darrera benaurança assenyala una condició —un mode de ser i de fer— propi d'aquell que mou la petita o la gran història envers el Reg-

72. E. BALDUCCI, *Las metamorfosis del nihilismo. ¿Un cristianismo posreligioso?*, en «La Vanguardia», dimarts, 10 maig 1988, p. 54.

73. Ef 2,14-18.

ne de Déu. La darrera benaurança és, en xifra i en síntesi, un projecte d'acció evangèlica per a atansar el propi món i la pròpia societat al Regne de Déu, mitjançant la participació en la Creu i en la Resurrecció del Messies Jesús.

Josep M. ROVIRA BELLOSO
Bruc, 136, 3er., 1^a.
08037 BARCELONA

Summary

The paper first studies the several concepts of Beatitude that the Tradition (Church Fathers and theologians) have built through the times: the Beatitude as God's promise, as a gift, as an imperative, as a way of life according to Jesus Christ, as a Church action, as virtue and fruit of the Holy Spirit (Tomas of Aquino). Secondly the meaning of the last Beatitude is studied in the Patristic tradition as well as in the contemporary authors of Isidre Gomà: Julius Schniewind, Guiu M. Camps, Josep M. Bover. Finally it is shown the theological reflection about the last Beatitude, understood as a cross (persecution because of justice) capable of opening ethically and religiously the way that reconciles human contradictions and leads towards Life. The last Beatitude is the benediction of God's gift upon those who instead of choosing the way of violent fight, begin —giving their own lives— the way towards a higher Life.